

nont, hogy annál zengőbb és édesebb legyen az az összhangzat a fülünknek és a lelkünknek. Egy változatos, tökéletes, izgató nyelv-szimfónia: ez Babits Mihály munkája.

Közli: RÉZ PÁL

JUHÁSZ GYULA „HORÁCI SOR”-A JÓZSEF ATTILÁHOZ

Az általános iskolák 8. osztálya számára készült *Irodalmi Olvasókönyv*ben (tizennyedik, részben átdolgozott kiadás!)¹ a József Attila életéről szóló fejezet (237.) Juhász Gyula egyik levelével kezdődik. Az ifjú József Attila bizalommal küldi el néhány versét a nagy szegedi költőnek. Juhász Gyula biztató levelet ír válaszul a makói diáknak.

„Sok gondom és bajom mellett nem feledem, és azon tűnődöm, hogyan kellene magát okosan és szépen fölfedezni. Hiszen igaz, maga még ráérne, de a maga sorsa miatt nem érhet rá, ugy-e? Higgye el, ha van ma hazai költő, aki magát szívből szereti és becsüli, elsősorban Juhász Gyula az. Bizzék, ne landjon, írjon tovább, tanuljon tovább, magának nem szabad és ha nem akarja, nem lehet elkallódnai! »Tartsatok ki, és őrizzétek meg magatokat a jövőnek«. Ez a horáci sor legyen jeligéje és győzni fog! Öleli öreg barátja,

Juhász Gyula”

A tanulók számára készült magyarázó jegyzetben a következők olvashatók:

1. Horáci sor = Horatius (ejtsd horáciusz) a római birodalom nagy költője (i. e. 65–8.)

A Juhász Gyula-level teljes terjedelmében egyébként így hangzik.

„Kedves Attila Öcsém,
levele és új versei nagyon megkaptak és meghatottak. Sok gondom és bajom mellett nem feledem, és azon tűnődöm, hogyan kellene magát okosan és szépen fölfedezni. A Szegedben akartam először, de kilótték alólam e z t a lovat azóta. Végre is arra az elhatározásra jutottam, hogy szép, meleg

¹ *Irodalmi Olvasókönyv* az ált. iskolák 8. osztálya számára. Tankönyvkiadó, Bp. 1975

és hosszú fölfedező cikket írok Magáról és poéziséről, valószínűleg a Magyarországra, esetleg a Világra, talán más de olvasott pesti lapba, rövidesen. Hiszen igaz, maga még ráérne, de a sorsa miatt nem érhet rá, ugy-e? Higgye el, hogyha van ma hazai költő, aki magát szívből szereti és becsüli, elsősorban Juhász Gyula az. Bizzék, ne lankadjon, írjon tovább, tanuljon tovább, magának nem szabad, és ha akarja, nem lehet elkalodni! *Durate et vosmet rebus servate secundis!* Ez a horáci sor legyen jellegje és győzni fog! Öleli öreg barátja,

Juhász Gyula"

A *Juhász Gyula Emlékkönyv*ben a levélhez írott jegyzetekben (685. l.) a következők olvashatók:

„Juhász Gyula levele József Attilához
(Szeged, 1922. aug. 18. előtt)

Keltezés részben a tartalomból, József Attilának a kötetben közölt levele alapján. Nem tudunk arról, hogy Juhász megírta volna a tervezett „fölfedező cikket” József Attiláról az említett lapokban. — *Durate et vosmet rebus servate secundis* : Tartsatok ki, s készüljetekek föl jobb időkre (Horatius)."

A levelet immár másodsor is elolvasva gondolkodóba estem, vajon Juhász Gyula milyen horatiusi sorokra gondolhatott, mikor József Attilának a fenti szép idézetet adta útravalóul, ui. Horatius e sort nem írta le sohasem. Ez az idézet a „római birodalom” másik nagy költőjétől, Vergiliustól származik. E szavakkal biztatja az *Aeneis*ban a mű főhőse, Aeneas, társait a kitartásra.

„*Durate et vosmet rebus servate secundis*” (Verg. *Aen.* I. 207.)

Juhász Gyula levelében csak József Attilához szól, egyedül őt akarja biztatni, nem tűnik egész helytállónak olyan idézet, amelyben többes számú állítmány szerepel, *durate* = tartsatok ki! Juhász Gyula kiválóan ismerte a latin klasszikusokat, tévedését, ill. a levélben szereplő elírást könnyen meg lehet érteni és magyarázni. A levél nem tudományos munka, s nem igényli a tárgyi pontosságot. Ha valóban ezt a sort szánta József Attilának, akkor tévedésből írhatta „horáci” sornak vergiliusi sor helyett. Én azonban azt tételezem fel, Juhász Gyula valóban Horatiusra gondolt, mégpedig az *Ódák* II. könyve 3. versének kezdő versszakára!

„*Aequam memento rebus in arduis
Servare mentem, (non secus in bonis).*”

„Nehéz helyzetben őrizd meg lelki
nyugalmad: ezt ne feledd!”

(Ford.: Szabó György)

Az egyes számú állítmány „*memento*” = emlékezz, ne feledd, jobban illik biztatásul, személyesebb, közvetlenebb hangvételi, mint a Horatiusnak tulajdonított vergiliusi sor. Véleményem szerint Juhász Gyula csakis Horatiusra gondolhatott, mint írja is, hogy „*horáci sor* legyen jeligéje . . .”, de tollára a vergiliusi sor került. Nem is csoda, hiszen a gondolati hasonlóságon kívül azonos szavak is előfordulnak a két versrészletben.

„*Durate et vosmet rebus servate secundis*”

(Verg. *Aen.* I. 207.)

„*Aequam memento rebus in arduis*

Servare mentem, (non secus in bonis)”

(Hor. *Ódák* II. k. 3.)

Valóban melyik idézetet akarta választani Juhász Gyula, azt mi teljes biztossággal soha nem tudjuk eldönteni, de azt igen, hogy a levélben előforduló sor nem Horatiustól való. A tankönyvben idézett Juhász Gyula-levélben szereplő fent említett sor írójául lábjegyzetben mégis *Vergiliust* kell megjelölni. Ezzel tartozunk az igazságnak. Elvégre „*errare humanum est*”, tévedni emberi dolog. Juhász Gyula pedig ember volt, nem is akármilyen, vállalná tévedését és korrigálná is azt. Jó néhány helyen utánanézttem az említett Juhász Gyula-levélnek,² de az idézett „horáci sor” helyes korrigálását nem találtam meg. Egy helyen bukkantam a következő „javításra”, ahol már a latin szöveg is, a szerző is hibásan szerepel. *Durate vosmet et servate . . .* „Ovidius, de ő (J. Gy.) Horatiusénak hitte”.³ Az idézett vergiliusi sorból immáron ovidiusi sor lett. Ezekután még inkább nyomatékkel kell felhívni a figyelmet nagy költőnk kicsi tévedésére. Juhász Gyula levelcinek kritikai kiadásában okvetlenül korrigálni kell a „horáci sor”-t „vergiliusi sor”-ra. Ezenkívül a tanulókat sem szabad félrevezetnünk sem a nagy, non secus kisebb dolgokban sem.

RIMÓCZINÉ HAMAR MÁRTA

² *Literatura*. III. évf. 1928. 8. sz. 258–261. NÉMETH ANDOR: *Írók furcsa élete*. József Attila. KISPÉTER A.: *Juhász Gyula*. Művelt Nép Kiadó, Bp. 1956. 222. — *Juhász Gyula 1883–1937*. Magvető. Bp. 1962. Szerk. PAKU I. 365. — *Juhász Gyula ÖM.* 6. Bp. Akadémiai 1969. Szerk. PÉTER L. 702. — JÓZSEF JOLÁN: *A város peremén*. Bp. 1975. Móra 134.

³ *Juhász Gyula ÖM.* 6. Bp. Akadémiai. 1969. Szerk. PÉTER L. 551.